

Myśliński, Jerzy

"Bolszewitskaja pieczat' Moskwy", Iwan Wasilewicz Kuzniecowa, Anatolij Wasilewicz Szumakow, Moskwa 1968 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 9/1, 167-169

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

turze i sztuce klasycznej, które było pod względem wyglądu estetycznego kontynuacją „Chimery”.

Omawiany zarys dziejów czasopiśmiennictwa okresu Młodej Polski, mimo nierówności opracowania i różnego podejścia do poszczególnych periodyków, stanowi próbę opracowania czasopiśmiennictwa tej epoki, określenia roli, jaką wymienione periodyki odegrały w przemianach literacko-artystycznych epoki, kształtowaniu nowych kierunków i prądów. Jak już zaznaczono, za mało miejsca poświęcono w poszczególnych artykułach sprawom artystycznym, szczególnie szacie zewnętrznej omawianych czasopism, które zawsze towarzyszyły pojawianiu się nowych prądów i były również wyrazem zmian w technice i estetyce czasopism. Podyktowane to było zresztą przeznaczeniem tych szkiców do książki o charakterze literackim. Opracowanie pełnych monografii czasopism literacko-artystycznych okresu Młodej Polski może być dziełem dopiero historyka literatury i historyka sztuki, bowiem jak literatura tego okresu wiąże się nierozzerwalnie ze sztukami plastycznymi, tak o kształcie ówczesnych periodyków i ich zewnętrznym wyglądzie decydowała także współpraca z redakcją plastyków: grafików i malarzy.

Wartość omówionych tu szkiców o czasopismach Młodej Polski zwiększają dodane na końcu każdego artykułu metryki periodyków oraz bibliografia dotychczasowych prac o nich. Ktokolwiek w przyszłości przystąpi do pracy nad omawianymi czasopismami, musi sięgnąć do nich, w nich bowiem znajdzie punkt wyjścia. Należy życzyć wydawcy, by inicjatywa ta była kontynuowana w tomach rozpoczynających serie następnych okresów literatury polskiej.

Aleksander Żyga

IV

[Iwan Wasilewicz] Kuzniecow, A[natolij Wasilewicz] Szumakow, *Bolszewitskaja pieczat' Moskwy*, Moskwa 1968, „Moskowskij Raboczyj”, ss. 456, ilustr.

W końcu 1968 r. ukazała się pierwsza część monografii poświęconej moskiewskiej prasie bolszewickiej. Obejmuje ona okres od września 1899 r. — kiedy to ukazała się „Wolna”, organ Komitetu Miejskiego SDPRR, pierwsza nielegalna gazeta partyjna — do wybuchu rewolucji październikowej. Zapowiadana część druga obejmuje porewolucyjne dzieje moskiewskiej prasy partyjnej.

Książka zawiera pięć rozdziałów, z których ostatni jest właściwie ogólnym podsumowaniem całości. Trzy pierwsze rozdziały obejmujące

kolejno: charakterystykę początków omawianej prasy, dzieje prasy bolszewickiej w okresie rewolucji lat 1905—1907 oraz okres lat 1908—1916, opracował I. Kuzniecowa. Historię prasy bolszewickiej w Moskwie w r. 1917 do wybuchu rewolucji październikowej scharakteryzował A. Szumakow.

Autorzy posłużyli się przy pisaniu książki przede wszystkim samą prasą bolszewicką, której kalendarium zamieścili na końcu monografii. Niezależnie od tego wykorzystali bardzo obszerną literaturę, zawartość wydawnictw źródłowych, wspomnień, zbiorów publicystyki oraz archiwalia zgromadzone w Centralnym Archiwum Partyjnym IML przy KC KPZR, Centralnym Państwowym Archiwum Rewolucji Październikowej, Centralnym Państwowym Archiwum Moskwy, Archiwum Muzeum Rewolucji i Moskiewskim Archiwum Partyjnym. Obszerny zestaw źródeł publikowanych oraz archiwaliów wraz z sygnaturami zespołów i podziałem rzeczowym znajduje się na końcu książki. Tamże pomieszczono też zestawienie prac Lenina publikowanych w poszczególnych gazetach partyjnych i związkowych Moskwy. Wśród tych cennych pomocy brak niestety podstawowych indeksów: nazwisk i tytułów czasopism. Książka jest starannie wydana, obficie ilustrowana: na ilustracje składają się głównie podobizny redaktorów omawianej prasy oraz reprodukcje winiet i pierwszych kolumn gazet bolszewickich.

Autorzy przyjęli metodę odrębnej charakterystyki poszczególnych tytułów, przy czym w okresach kiedy wychodziło szczególnie wiele gazet bolszewickich, dokonano także podziału typologicznego omawianej prasy. I tak odrębnie omawia się legalne i nielegalne organy komitetów partyjnych (w tym także rejonowych w obwodzie moskiewskim), odrębnie zaś organy teoretyczne, pisma związkowe, na które SDPRR miała wpływ, satyryczne, prasę przeznaczoną dla wojska. Tematyka przedostatniego rozdziału koncentruje się głównie wokół dziejów i zasięgu oddziaływania głównego organu partyjnego w Moskwie — gazety „Socjał-Demokrat”, która zaczęła się ukazywać 7 III 1917 r.

Całość opracowana została przede wszystkim z punktu widzenia redakcji poszczególnych czasopism. Autorzy interesowali się głównie stroną programowo-polityczną omawianej prasy oraz redakcyjno-organizacyjną. Nie pomijali przy tym zagadnień związanych z rozpowszechnieniem (nakłady), cenzurą, autorstwem tekstów. Nieco mniej uwagi poświęcono szczegółowej charakterystyce grona czytelników i skuteczności oddziaływania prasy, co jest rzeczą zrozumiałą, jeśli się weźmie pod uwagę stan zachowania źródeł i fakt, że do 1917 r. większość omawianych periodyków ukazywała się nielegalnie, bądź były to efemerydy, tępiące przez władze i zmuszane do licznych metamorfoz. Mniej także dowiadujemy się z książki o miejscu, jakie zajmowała moskiew-

ska prasa bolszewicka w całokształcie działalności wydawniczej partii oraz w politycznej prasie Moskwy omawianego okresu. Informacje na ten temat w rozdziale końcowym wydają się dosyć skąpe.

Uwagi te nie umniejszają, rzecz jasna, wartości książki, która jest rezultatem żmudnych poszukiwań archiwalnych i ustaleń. Przy opracowywaniu dziejów nielegalnej prasy rewolucyjnej i komunistycznej w Polsce monografia ta może pod wieloma względami stanowić przykład rozwiązywania rozmaitych problemów i stosowania odpowiednich metod badawczych.

Jerzy Myśliński

V

Maria Meglicka, *Prasa Komunistycznej Partii Robotniczej Polski 1918—1923*, Warszawa 1968, „Książka i Wiedza”, ss. 354.

Dzieje prasy Komunistycznej Partii Polski poza drobnymi przyczynkami nie doczekały się dotychczas całościowych opracowań monograficznych¹. Do poważniejszych prac, stanowiących pomoc warsztatową, możemy zaliczyć niewątpliwie katalog prasy rewolucyjnej z lat 1918—1939, sporządzony przez Marię Krychową w oparciu o zasoby biblioteczne Zakładu Historii Partii przy KC PZPR². Niepomrotnie lepsza sytuacja istnieje w odniesieniu do opracowań prasoznawczych, dotyczących prasy partii rewolucyjnych, działających w granicach państwa polskiego na Zachodniej Ukrainie. Dotyczy to głównie wydawnictw pra-

¹ Ukazały się jedynie następujące przyczynki: M. Meglicka, „Czerwony Sztandar”, „Biuletyn Komitetu Obchodu 300-lecia Prasy Polskiej”, 1960 nr 7; M. Meglicka, „Towarzysz”. (Organ KC KZMP), „Biuletyn Komisji Historycznej KC ZMS”, 1960, nr 3, s. 77—78; M. Meglicka, „Czerwony Sztandar” 1919—1939, „Zeszyty Prasoznawcze”, 1961, nr 1/2, s. 45—51; J. Kowalski, *Słowa rewolucyjnej prawdy. (Na marginesie dziejów prasy komunistycznej XX-lecia)*, „Zeszyty Prasoznawcze”, 1961, nr 1/2, s. 36—44; *Prasa komunistyczna dwudziestolecia międzywojennego*, „Przegląd Biblioteczny”, 1962, nr 1, s. 2—14; M. Meglicka, M. Trzaska, „Sztandar Socjalizmu” — pierwszy organ KPRP, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. I, s. 284—300; M. Meglicka, *Terenowa prasa Komunistycznej Partii Robotniczej Polski w pierwszym okresie jej działalności (XII 1918 — VII 1919)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego”, t. VI, z. 2, s. 64—78; M. Meglicka, *Przyczynek do historii prasy komunistów polskich. (W 50 rocznicę powstania KPP)*, „Zeszyty prasoznawcze”, 1968, nr 4, s. 5—18.

² M. Krych, *Polska prasa rewolucyjna 1918—1939. Katalog*, Warszawa 1965, ss. 178, powielane.